Universal Declaration of Human Rights - Akan (Fante)

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, http://www.unicode.org/udhr.

ADASA NDZINOA HO DAWURBO

NYIENYIM

Dnam dε adasa hɔn enyimnyam yε pεr na ndzinoa a obi nngye mmfi hɔn nsamu a wɔwɔ no ngyetomu nye wiadze yi mu fahodzi, pεrpɛrdzi, ntsɛntsenenee na asomdwee ne fapem;

Dnam dε tsia a yetsiatsia nyimpa ne ndzinoa do no dze ewurkadze nwenwen a obiara tsia aba, na afei so wɔabɔ wiadze a ɔreba a no mu nyimpa benya fahodzi wɔ kasa, gyedzi, suro na ohia ho dawur dε nyimpapem nyina hɔn ahwehwεdze tsitsir,

Dnam dε ohia ρερεερε dε yεmmpε dε yεyε adasa ndzinoa ho mbra,

Dnam dε ohia dε wotu aman na aman ntamu anyεnkoyε nkitahodzi mpon,

Dnam dε Amanaman Nkabɔmu Kuw mu nyimpa nyina edua Farbaa Nwoma no do agye hɔn gyedzi a ɔwɔ adasa awose ndzinoa, nyimpa n'enyimnyam na nyimpa no bo a ɔsom, na mbanyin na mbaa hɔn ndzinoa a ɔyε pεr ato mu na wɔabɔ hɔn enyim biriw dε wobotu asetsena mu kankɔ na atseyie mpon,

Dnam dε aman a wɔdɔm Amanaman Nkabɔmu Kuw no abɔ ɔdabaa dε wɔnye Kuw no bεyε ahwehwε amansuon nyina enyiedzi ama adasa ndzinoa na awose fahodzi ntsi.

KUW NO BAGUA KESE NO

Paa mu kã dε:

Afei,

NHYIAMU KESE NO YI ADASA NDZINOA HO DAWURBO no kyere de: ono nye nhwhedodze tsitsir a owo ho ma nyimpa na aman nyina, ama ankorankor biara na nyimpa kuw biara, se wodze dem dawurbo yi si hon enyim a, woaabo mbodzen edua nkyere na adzesua do ama nkorofo eedzi ndzinoa na fahoazi ahorow no nyi; na woaatoa do afa honara hon man na amanaman nhyehyee do woama woaagye dawurbo yi ato mu na woeedzi do wo Aman a wodom Nkabomu Kuw no mu biara mu nye asaase biara a wohye hon ase no so do.

Аѕєтрэw 1

Wowo adasa nyina to fahodzi mu, na hon nyina yε pεr wo enyimnyam na ndzinoa mu. Womaa hon nyina adwen na tsibowa, na owo dε hon nkitahodzi mu ndzeyεε da no edzi dε woyε enuanom.

Аѕєтрэw 2

Obiara wɔ ndizona na fahodzi a wɔada no edzi wɔ Dawurbɔ yi mu no ho kwan a nyiyimu biara nnyi mu a ɔfa no obi n'awosu anaa no honamenyi ngyegyee mbrɛ ɔtse, dɛ ɔyɛ banyin anaa ɔyɛ basia, ne kasaa a ɔkã, ne nyamesom mbrɛ ɔtse, amanyɛ ho adwen a ɔwɔ, ne man anaa asetsena mu gyinabew a ofi mu, egyapadze a ɔwɔ, n'awofo hɔn gyinabew anaa gyinabew fofor biara so a ɔwɔ ho.

Bio, onnyi dε wogyina ɔman a obi fi mu no n'amanyε kwan, ne mbra anaa n'amanandze gyinabew do-dε ɔman no dzi ne mansin, dε ɔhyε ɔman bi no nhwεdo ase, anaadε onnyi fahodzi, yε nyiyimu tsia nyimpa no.

Asempow 3

Nyimpadua no nkwa, ne fahodzi, na no tɔtrɔtɔ yε obiara ne ndzinoa.

Asempow 4

Onnyi dε wɔdze obiara to nkowaasom mu anaadε wɔma ɔsom ɔsomhun; ɔwɔ dε wogu nkowaasom na ndɔnkɔgua korakora.

Asempow 5

Onnyi dε wɔyε obiara ayakayakadze, etsiɔdzendze anaa enyinyandze anaa wɔtsea no anaa wɔma no asotwe biara a ɔsεε dasanyi n'enyimnyam.

Аѕєтрэм 6

Dyε obiara ne ndzinoa dε, mbra mu, wobu no dε nyimpa wo beebiara.

Asempow 7

Nyimpa nyina yε pεr wɔ mbra no enyim, na hɔn nyina fata mbra no ne ntwitwagye a nyiyimu nnyi mu. Obiara wɔ ho kwan dɛ mbra no bɔ no ho ban tsia nyiyimu a obu Dawurbɔ yi mu nsɛmpɔw no mu biara do no, nye nunu biara a wonunu nyimpa ma ɔyɛ ma ɔyɛ nyiyimu no.

Аѕєтрэw 8

Obiara a wɔayε bɔn etsia ne ndzinoa a mbra na amambu ho mbra ma no ho kwan no, wɔ ho kwan dε odua asɛndzi baguafo do gye nsiesie anaa mpata a ɔfata.

Аѕєтрэw 9

Onnyi dɛ abɔtsirmu ara wɔkyer obi, wɔdze no sie, anaa wotwa no esu.

Аѕєтрэw 10

Obiara wɔ ho kwan dε bagua asɛndzifo a wɔnntɔn hɔn asowa nndzi tsena hwehwε n'asɛm mu pefee wɔ ne ndzinoa, n'asadze anaa ewudzisɛm ho sombo bi a wɔdze abɔ no ho.

Asempow 11

- 1. Obiara a wɔabɔ no sombo bi a ɔdze ntsea nam no wɔ ndzinoa dε wobu no dε odzi bem kesi dε, woedzi n'asɛm ama no kwan biara a ohia dε ɔdze tstsew no ho, na woebu no fɔ dε mbrε mbra kyerε.
- 2. Onnyi dε wobu obiara fɔ na wɔtsea no wɔ ndzeyεε bi a ɔnnye ntsea nam ase. Na eso onnyi dε wɔma obi ntsea a ɔbor no mfomdo a ɔayε no ho ntsea do.

Asεmpow 12

Onnyi de abotsirmu ara wodze oho hyehye obi no kokoamunsem, n'ebusuasem anaa n'efisem mu; anaade wogu n'enyimnyam na ne dzin ho fi. Dye obiara ne ndzinoa de mbra bo no ho ban tsia ndzeyee a otsetse dem yi.

Аѕєтрэw 13

1. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε okyinkyin na ɔtsena ɔman bi n'asaase do bea biara a ɔpε.

2. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε ofi ɔman biara mu (noara ne man kã ho) na ɔsan ba ne man mu bio.

Asempow 14

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔhwehwε na onya quansuma wɔ ɔman bi do fi atseetsee ho.
- 2. Onnyi dε dεm ndzinoa yi wobisa wɔ bɔn bi a ɔmmfa manyε ho anaa otsia Amanaman Nkabɔmu Kuw no ne nhyehyεε a onyia no ayε ma woridzi n'asεm wɔ ho biara ho.

Asempow 15

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔyε ɔman bi ba.
- 2. Onnyi de abətsirmu ara wəma obi hwer n'amambaye, anaade wəmma no kwan mma ənnsesa n'amambaye.

Аѕєтрэw 16

- 2. Adze ara a ɔwɔ dε awar no gyina do nye asakuw ebien a wɔrowar no hɔn ρε a nhyε nnyi mu.
- 3. Okun, ɔyer na mba bɔ mu kor dɛ abɔasee kuw a nyimpa kuw biara ne farbaa fi mu wɔ adasa mu, na ɔyɛ hɔn ndzinoa dɛ nyimpakuw no na ɔman no bɔ hɔn ho ban.

Asempow 17

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε onya egyapadze a ɔyε no nko nedze, anaadε ɔnye nkorɔfo bi bɔ mu nya dεm egyapadze no.
- 2. Onnyi dε abɔtsirmu ara wɔgye obi n'egyapadze fi ne nsamu.

Asempow 18

Obiara wɔ ndzinoa dɛ ɔyɛ n'adwen, ɔsoa noara ne tsibowa, ɔfa nyamesom biara a ɔpɛ. Dɛm ndzinoa yi ne fã bi nye kwan a obiara wɔ dɛ ɔsesa ne nyamesom anaa ne gyedzi na kwan so a ɔfa do dze ma ne gyedzi no da edzi wɔ bagua mu anaa nsumaa mu, dɛ ɔno nko anaadɛ nyimpa binom kã ho wɔ iyi mu.

Asempow 19

Obiara wɔ ho kwan dε ɔkyerε n'adwen wɔ biribi ho. Dza ɔkᾶ dɛm ndzinoa yi ho nye dε obiara botum ayε n'adwen wɔ biribi ho a ntotoananmu biara nnyi mu. Dza ɔkᾶ ho bio so nye dε otum anaa otsie asεm nye nsusui biara a ɔnam kwan biara do na efi mbea nyina, na ɔma nyimpa binom so tse.

Аѕєтрэw 20

- 1. Obiara wɔ kwan dε ɔkɔ nhyiamu a ɔyε asomdwee ase, na ɔdɔm fεkuw biara.
- 2. Onnyi dε wɔhyε obiara ma ɔdɔm fεkuw bi.

Asempow 21

- 1. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε osuo mu ma wobu ne man dε ɔnoara dzi bano wɔ mu, anaadε obosuo mu ma woeeyi ananmusifo.
- 2. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε onya kyεfa wɔ ɔman adɔdɔdze biara a ɔwɔ ne man mu no mu.

3. Owo de aban no tum gyina omamfo hon pe do. Dem pe yi wonam ambatow a no mu da ho a wotow no ne ber ano do da no edzi, akorofo a woasõ ambatow no wo de woma wotow amba wo nsumaa mu a nhye biara nnyi mu.

Asempow 22

Ankorankor biara, dɛ ɔyɛ ɔmamba bo, wɔ ndzinoa dɛ ɔman no bɔ n'eyiedzi ho ban. ɔwɔ dɛ wɔfa ɔman no no mbɔdzen do, anaa bataboa bi a dɛm ɔman no nye ɔman fofor bi yɛ do ma ɔmamba biara n'eyiedzi ba mu dɛ mbrɛ ɔman kor no ne sikasɛm, n'asetsena na n'amambra no tum a ɔma n'enyimnyam dzi mu no tse.

Аѕєтрэw 23

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔyε edwuma. ɔyε ne ndzinoa dε ɔfa edwuma a ɔpε dε ɔyε, na ɔyε ne ndzinoa dε wɔma no edwumayε mu nhyehyεε pa, na wɔbɔ noho ban fi fietsena ho.
- 2. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε wɔma no akatua a ɔfata n'edwuma a ɔyε a, nyimpa nyiyimu biarannyi mu.
- 3. Obiara a ɔyɛ edwuma no wɔ ndzinoa dɛ onya akatua a ɔsɛ na ɔtsen a ɔbɛma ɔnye n'ebusuafo enya asetsena a ɔfata nyimpa n'enyimnyam, na sɛ ohia mpo a, ɔwɔ dɛ wɔdze asetsena mu nhyehyɛɛ ho ekyigyina bi foa akatua no do.
- 4. Ͻyε obiara ne ndzinoa dε ɔtsew anaa ɔdɔm edwumayɛfo kuw bi dua do dze bɔ n'eyiedzi ho ban.

Аѕєтрэw 24

Obiara wɔ ahomgye na bɔndɔdziber ho kyɛfa; mber a wɔahyehyε a ɔmma edwumayε mmbor do, na akwanma ber a wotua odwumayɛnyi no kaw so kã iyi ho.

Asempow 25

- 1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔnye n'ebusuafo nya asetsena yi mu eyiedzi a ɔbεma woeenya ahoɔdzen nye asetsena pa, edziban, akataho, tsenabew, eduyε na asetsena mu nhyehyεε pa.
- 2. Dyɛ obiara ne ndzinoa so dɛ, zɛ ɔhwer n'edwuma, ɔyar, onya dzɛmdzi bi, no hokafo wu, mpanyinyɛ ma ɔyɛ mberɛw, anaadɛ biribi ama ma onntum nnhwɛ noho a, onya asetsena mu ekyigyina. Dwɔ dɛ mbasiafo a wotur mba na mbofra nyina wɔma hɔn mboa soronko. Mbofra nyina, dɛ wɔwoo hɔn wɔ awar ase, anaadɛ wɔwoo hɔn wɔ sɔnmu, wɔ dɛ wɔma hɔn asetsena mu bambɔ pɛr.

Аѕєтрэw 26

- 1. Dye obiara ne ndzinoa de ohu nwoma. Mbofraber mu nwomasua na ahyese nwomasua a otse dem no nnyi de wogye ho sika. Dye nhye de abofra biara nya mbofraber mu nwomasua. Dwo de woma mfirdwuma, na nsaanodwuma ho adzesua nye dwumadzi horow ho nwomasua ye beberee. Suapon mu nwomasua so wo de oye beberee na obiara a no mbodzembo fata no woma no ho kwan.
- 2. Dwo dɛ nwomasua nyina no botae yɛ dɛ ɔhwehwɛ nyimpa dasanyi no mu nyina no mpontu nye enyidzi kɛse a ɔbɛba nyimpa mu wo adasa hon ndzinoa ahorow a wowo no ho. Dwo dɛ otu ntsease, gyaamu-ma-onka na anyɛnkoyɛ mpon wo aman, nyimpakuw na nyamesom ho ekuw nyina mu; na oboboa atow Amanaman Nkabomu Kuw no dwumadzi ako kan dze ama asomdwee eetsim.
- 3. Awofo wɔ ndzinoa dɛ wɔbɛkyerɛ nwomasua kor a ɔwɔ dɛ hɔn mba nya.

Аѕєтрэw 27

1. Obiara wɔ ndzinoa dε ɔdze noho fora ne man m'amambra mu na onya enyigye fi ɔman no n'amandze nsaanodwuma mu na onya kyɛfa wɔ abɔdze nyansapɛ na mfaso a ɔdze ba no mu so.

2. Obiara wɔ ndzinoa a ofi abɔdzenyansapε, nwomasua anaa amandze, nsaanodwuma adzeyε bi a noara dze bɔbɔɔ adze no mu ba no ne bambɔ no mu.

Asempow 28

Obiara wɔ ho kwan dε onya kyɛfa wɔ asetsena anaa amanaman nhyehyεε a okitsa ndzinoa na fahodzi horow a wɔada no edzi wɔ dɛm Dawurbɔ wɔ Mpaamukã yi mu no mu.

Asempow 29

- 1. Obiara wɔ asodzi wɔ nyimpa kuw a ɔtse hɔn mu no mu; hɔ nko ara nye bea a no mpontu a odzi mu botum aba a akwansiwdze bi nnyi ho.
- 2. Ber a obi dze ne ndzinoa na ne fahodzi ridzi dwuma no, ɔwɔ dε ɔyε dza mbra hwehwε wɔ no hɔ ama binom so eenya hɔn kyɛfa nye hɔn fahodzi. Ͻwɔ dε onya no bɔ bra tsenenee na ɔyε guadoadzeyε dε mbrε ɔdodow amambu mu eyiedzi adzeyε ho ntsetsee tse.
- 3. Onnyi dε wɔfa kwan biara a otsia Amanaman Nkabɔmu Kuw no ne nhyehyεε do dze hwehwε ndzinoa na fahodzi ahorow yi.

Аѕєтрэw 30

Onnyi de nyimpa biara ma nkyerease wo Dawurbo yi mu nsem yi ho a obema oman, nyimpakuw anaa ankorankor bi tum ma oaaye biribi a obesee ndzinoa na fahodzi ahorow a woada no edzi wo nwoma yi mu no.